

Характеристика рівнів готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку

О. М. Доманюк

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, м.Кременець, Україна
Corresponding author. E-mail: domanukoksana@gmail.com

Paper received 04.06.18; Accepted for publication 12.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-170VI70-02>

Анотація. У статті обґрунтовується актуальність проблеми готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку. Представлені результати констатувального етапу дослідження рівнів готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей 5-7 років. Схарактеризовано рівні готовності за кожним із її компонентів – когнітивним, особистісно-мотиваційним та діяльним, а також наводяться загальні показники.

Ключові слова: *готовність майбутніх вихователів, рівні готовності, формування доброзичливості, діти старшого дошкільного віку.*

На сучасному етапі розвитку суспільства перед освітніми закладами ставиться вимога виховувати соціально активну особистість із гуманістичними орієнтирами. Гуманізація освітнього процесу передбачає рівноправну, доброзичливу взаємодію всіх учасників процесу, побудову взаємин між педагогом і дітьми на основі доброти, довіри, поваги, толерантності. Адже лише гуманний вихователь спроможний виховати гуманну особистість (Л. Артемова, Г. Беленька, Н. Гавриш, Л. Лохвицька, Т. Поніманська та інші). Таким чином, виникає необхідність удосконалення підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей, з-поміж яких виокремлюють доброзичливість [2; 3; 4].

Підготовку студентів до педагогічної діяльності фахівці пов'язують із її кінцевим результатом – формуванням готовності до певного виду педагогічної діяльності. Наукові праці у галузі теорії педагогічної освіти (І. Бех, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, Є. Шиянов та ін.) дозволяють диференціювати поняття «підготовка» як процес, а «готовність» – як результат цього процесу [1].

У дослідженні підготовки студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку Т. Поніманська розглядає професійну підготовку як педагогічний процес, спрямований на розвиток готовності студента до майбутньої професійної діяльності; готовність до професійної діяльності – як мету і результат підготовки, що дозволяє здійснювати професійну діяльність ефективно [4].

З метою виявлення рівнів готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку ми провели дослідження, в якому взяли участь 180 студентів 1-5 курсів денної та заочної форми навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка та Кременецького педагогічного коледжу.

Для констатувального зрізу ми використали комплекс діагностичних методик, до якого ввійшли:

- авторське діагностичне опитування «Розуміння сутності категорії «доброзичливість»»;
- орієнтаційна анкета Б. Басса [5];
- тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення [5];
- діагностика типових способів поведінки в конфлі-

ктних ситуаціях (на основі тесту Томаса);

- адаптований тест «Самооцінка професійно-педагогічної мотивації» (А. Циплюк);
- методика «Ціннісні орієнтації особистості» В. Шапар [5] та ін.

Встановлено, що за **когнітивним компонентом** готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей 5-7 років, критерієм якого ми визначили *знання про зміст доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, елементарний рівень* констатовано у 8, 9% (16 осіб). Студенти цього рівня не володіють понятійно-термінологічним змістом категорії «доброзичливість»; не завжди ідентифікують і диференціюють доброзичливість, не можуть назвати основних ознак та способів її прояву у дітей старшого дошкільного віку; у них не сформовані уявлення про доброзичливість як інтегративну якість особистості; відсутні теоретико-методологічні знання з дошкільної педагогіки, дитячої психології та методик дошкільної освіти.

Несталий рівень констатовано у 25% (45 осіб). У студентів цього рівня – поверхневі знання про понятійно-термінологічний зміст категорії «доброзичливість»; не сформовані уявлення про доброзичливість як інтегративну якість особистості; вони допускають неточності у ідентифікації і диференціації доброзичливості, на власний розсуд називають способи її прояву, зазначають декілька основних ознак доброзичливості у дітей 5-7 років; поверхневі теоретико-методологічні знання з дошкільної педагогіки, дитячої психології та методик дошкільної освіти.

Суперечливий рівень готовності до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку констатовано у 46, 7% опитаних (84 особи). Їм притаманні відносно повні, чіткі знання про понятійно-термінологічний зміст категорії «доброзичливість»; студенти мають глибокі уявлення про доброзичливість як інтегративну якість особистості, але не обґрунтовують свою думку; вони вірно ідентифікують та диференціюють доброзичливість, способи її прояву; знають та називають значну кількість основних ознак доброзичливості у старших дошкільників; у них достатні, відворюючі теоретико-методологічні знання з педагогіки, психології та методик дошкільної освіти, вміння адаптувати їх під свої потреби.

Оптимальний рівень констатовано у 19, 4% (35 осіб). Студенти, умовно віднесені до зазначеного рівня,

розуміють і можуть чітко та правильно пояснити понятійно-термінологічний зміст категорії «доброзичливість»; вони вірно ідентифікують і диференціюють доброзичливість, способи її прояву, обґрунтовують свою думку; знають та називають багато основних ознак доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку; мають глибокі та усвідомлені уявлення про доброзичливість як інтегративну якість особистості; володіють високим рівнем теоретико-методологічних знань з педагогіки, психології та методик дошкільної освіти, вміють адаптувати їх під свої потреби.

За **особистісно-мотиваційним компонентом** у 17,8% студентів (32 особи) встановлено **елементарний рівень особистісної спрямованості на формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку**. При цьому в майбутніх вихователів низька професійно-педагогічна мотивація, відсутнє прагнення стати доброзичливим педагогом; вони не надають значущості формуванню доброзичливості у дітей 5-7 років; спостерігається негативне ставлення до дитини, як до суб'єкта доброзичливої взаємодії, відсутня зорієнтованість на емпатійно-особистісну взаємодію з вихованцями; відсутні ціннісні орієнтації та професійні здібності, які сприяють вихованню доброзичливості у старших дошкільників; студенти, віднесені до елементарного рівня, не вміють здійснювати самоспостереження й самоаналіз власної ролі у формуванні доброзичливості у старших дошкільників, у них не сформовані потреби у професійному вдосконаленні.

У 31,1% (56 осіб) досліджуваних констатовано **несталий рівень** готовності до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку: у них задовільний рівень професійно-педагогічної мотивації, ситуативне прагнення стати доброзичливим педагогом; зрідка проявляються потреби у професійному вдосконаленні; спостерігається байдуже ставлення до дитини, як до суб'єкта доброзичливої взаємодії, рідко проявляється зорієнтованість на емпатійно-особистісну взаємодію з ними; констатовано зародкове становлення ціннісних орієнтацій та професійних здібностей, що сприяють вихованню доброзичливості у старших дошкільників (емпатія, толерантність, уміння будувати педагогічне спілкування); вони надають незначної актуальності проблемі формування доброзичливості у дошкільників; студенти зазначеного рівня не можуть здійснювати самоспостереження й адекватний самоаналіз власної ролі у формуванні доброзичливості у старших дошкільників, хоча вважають педагога прикладом для наслідування.

У 36,7% студентів (66 осіб) переважає **суперечливий рівень** готовності до формування доброзичливості. У них достатня професійно-педагогічна мотивація, присутнє прагнення стати доброзичливим педагогом; спостерігається емоційно позитивне ставлення до дитини, зорієнтованість на емпатійно-особистісну взаємодію з ними; сформовані ситуативні потреби у професійному вдосконаленні; проявляються ціннісні орієнтації та професійні здібності, які сприяють вихованню доброзичливості у старших дошкільників (гуманність, емпатія, толерантність, шанобливість, уміння організувати педагогічне спілкування); вони надають значущості формуванню доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку; самоспостереження й самоаналіз власної ролі у формуванні доброзичливості у старших

дошкільників здійснюють не завжди, допускають неточності.

Оптимальний рівень готовності до формування доброзичливості у старших дошкільників за особистісно-мотиваційним компонентом виявлено у 14,4% майбутніх вихователів (26 осіб). У цих студентів сформована професійно-педагогічна мотивація, яскраво виражене прагнення стати доброзичливим педагогом; у них розвинуті потреби у професійному вдосконаленні; завжди емоційно позитивне ставлення до дітей, зорієнтованість на емпатійно-особистісну взаємодію з ними; розвинуті стійкі ціннісні орієнтації та високий рівень професійних здібностей, які сприяють вихованню доброзичливості у дітей 5-7 років (гуманність, душевність, емпатія, толерантність, шанобливість, уміння організувати педагогічне спілкування); вони розуміють та обґрунтовують значущість формуванню доброзичливості у старших дошкільників; систематично і ґрунтовно проводять самоспостереження й самоаналіз власної ролі у формуванні доброзичливості у старших дошкільників.

За **діяльним компонентом**, критерієм якого ми визначили *володіння методикою формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку*, **елементарний рівень** готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у старших дошкільників констатовано у 12,2% опитаних (22 особи). У цих студентів спостерігаються зародкові професійні уміння і навички доброзичливої взаємодії з дітьми, низька здатність до організації доброзичливих взаємин; відсутнє володіння методикою формування доброзичливості на засадах особистісно-орієнтованого підходу; вони не можуть ґрунтовно проектувати роботу з формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, застосовують 1-2 форми роботи; зрідка можуть знаходити оптимальні рішення педагогічного впливу на дитину, що стимулюють вияв доброзичливості.

У 43,3% (78 осіб) констатовано **несталий рівень** готовності до формування доброзичливості у старших дошкільників. У них виявлено часткову сформованість професійних умінь і навичок доброзичливої взаємодії з дітьми, ситуативну здатність до організації доброзичливих взаємин; недостатнє володіння методикою формування доброзичливості на засадах особистісно-орієнтованого підходу; слабо сформовані вміння проектувати роботу з формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, вони застосовують 3-4 однотипні форми роботи; в деяких ситуаціях можуть знаходити оптимальні рішення педагогічного впливу на дитину, що стимулюють вияв доброзичливості.

Суперечливий рівень виявлено у 30% (54 особи) студентів: у них достатній рівень професійних умінь і навичок доброзичливої взаємодії з дітьми, здатності до організації доброзичливих взаємин; нечітке володіння методикою формування доброзичливості на засадах особистісно-орієнтованого підходу; майбутні педагоги вдало проектують роботу щодо формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, застосовують різні форми роботи; у більшості випадків вміють знаходити оптимальні рішення педагогічного впливу на дитину, що стимулюють вияв доброзичливості.

У 14,4% (26 осіб) констатовано **оптимальний рівень** готовності. У цих студентів сформовані професійні уміння і навички доброзичливої взаємодії з дит-

ми, висока здатність до організації доброзичливих взаємин; високий рівень володіння методикою формування доброзичливості на засадах особистісно-орієнтованого підходу; вони творчо та креативно проєктують роботу щодо формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, застосовують різноманітні (новітні) форми роботи; завжди вміють знаходити оптимальні рішення педагогічного впливу на дитину, що стимулюють вияв доброзичливості.

Узагальнення отриманих результатів дозволяє говорити про те, що у 26% майбутніх вихователів (26 осіб) констатовано **елементарний рівень** готовності до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку: у них, здебільшого, відсутні знання про зміст доброзичливості, не сформована особистісна спрямованість та володіння методикою її формування у дітей 5-7 років. У 30% опитаних (54 особи) виявлено **несталий рівень** готовності: студентам притаманні поверхневі знання про зміст доброзичливості, ситуативна спрямованість та часткове володіння методикою її формування. **Суперечливий рівень** готовності констатовано у 38,9% реципієнтів (70 осіб): це – студенти з відносно повними, чіткими знаннями про зміст добро-

зичливості у дітей старшого дошкільного віку, зі сформованою особистісною спрямованістю та достатнім рівнем володіння методикою формування зазначеної якості. У 16,7% (30 осіб) майбутніх вихователів констатовано **оптимальний рівень** готовності – їм притаманні глибокі та усвідомлені знання про зміст доброзичливості у дітей 5-7 років, чітка особистісна спрямованість та майстерне володіння методикою її формування у старших дошкільників.

Таким чином, проведений констатувальний етап дослідження підтвердив значущість проблеми формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку та дозволив схарактеризувати рівні готовності майбутніх вихователів до формування зазначеної якості у старших дошкільників (оптимальний, суперечливий, несталий, елементарний). Результати експерименту зумовлюють необхідність пошуку нових підходів у змісті та методах професійної підготовки майбутніх вихователів.

Перспективу подальшої роботи ми вбачаємо в розробці та експериментальній перевірці методики підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості. – К. : Либідь, 2008., 848 с.
2. Беленька Г. В. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009., 310 с.
3. Гавриш Н. Доброму всюди добре, або як допомогти дітям зростати доброзичливими // Вихователь-методист дошкільного закладу, 2017. №8, С.40-45.
4. Поніманська Т. І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку в світлі гуманістичної парадигми // Науковий вісник Донбасу, 2013., № 4.
5. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М., Изд-во Института Психотерапии, 2002., 490 с.

REFERENCES

1. Bekh I. D. Education of the person. – K. : Lybid, 2008., 848 s.
2. Bielienska H. V. Preparation of the educator for the development of the child's personality in preschool age: monograph. – K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2009., 310 s.
3. Havrysh N. Good everywhere good, or how to help children grow benevolent // Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu, 2017., №8, S.40-45.
4. Ponimanska T. I. Preparation of a teacher for the upbringing of children of the senior preschool age in the light of a humanistic paradigm // Naukovyi visnyk Donbasu, 2013., № 4.
5. Fetyskyn N. P., Kozlov V. V., Manuilov H. M. Social-psychological diagnostics of personality development and small groups. – M., Yzd-vo Ynстыtuta Psykhoterapyu, 2002., 490 s.

Characteristics of the future educators' readiness for the formation of benevolence in senior preschool-aged children

O. M. Domaniuk

Abstract. The article substantiates the problem urgency of future preschool establishments educators' readiness for the formation of benevolence in senior preschool-aged children. The results of the preliminary stage study of the future educators' readiness for the benevolence formation in children 5-7 years of age are presented. Levels of readiness are characterized according to each of its components as cognitive, personal-motivational and activity-oriented, and general indicators are given.

Keywords: readiness of future educators, levels of readiness, formation of benevolence, children of the senior preschool age.

Характеристика уровней готовности будущих воспитателей к формированию доброжелательности у детей старшего дошкольного возраста

O. M. Доманюк

Аннотация. В статье обосновывается актуальность проблемы готовности будущих воспитателей дошкольных учреждений к формированию доброжелательности у детей старшего дошкольного возраста. Представлены результаты констатирующего этапа исследования уровней готовности будущих воспитателей к формированию доброжелательности у детей 5-7 лет. Дана характеристика уровней готовности за каждым компонентом – когнитивным, личностно-мотивационным и деятельностным, а также приводятся общие показатели.

Ключевые слова: готовность будущих воспитателей, уровни готовности, формирования доброжелательности, дети старшего дошкольного возраста.